

POLSKA AKADEMIA NAUK
KOMITET NAUK HISTORYCZNYCH
INSTYTUT HISTORII

ACTA

POLONIAE

HISTORICA

122

History of Socio-Political Concepts
in Poland from the Eighteenth
to the Mid-Twentieth Century

2020

POLSKA AKADEMIA NAUK
KOMITET NAUK HISTORYCZNYCH
INSTYTUT HISTORII

ACTA POLONIAE HISTORICA

122

History of Socio-Political Concepts
in Poland from the Eighteenth
to the Mid-Twentieth Century

2020

ACTA POLONIAE HISTORICA

founded by Marian Małowist

Advisory Committee

Bogusław Dybaś, Maciej Górny, Tomasz Jurek, Georgiy Kasianov,
Jūratė Kiaupienė, Gábor Klaniczay, Wojciech Kriegseisen,
Włodzimierz Lengauer, Halina Manikowska, Włodzimierz Mędrzecki,
Horst Möller, Piotr J. Wróbel

Editorial Board

Joanna Nalewajko-Kulikow (editor), Magdalena Hułas, Adam Kożuchowski,
Maciej Ptaszyński, Joanna Wawrzyniak, Paweł Żmudzki,
Hanna Kordowicz (operation manager), Grażyna Waluga (copy-editor)

Rynek Starego Miasta 29/31
00-272 Warszawa
tel./fax: (+48) 22 831 02 61-62 ext. 19
e-mail: aph@ihpan.edu.pl
www.aph-ihpan.edu.pl

Peer-reviewed journal

The on-line version is the reference version for this journal (ISSN 2450-8462)

Publication financed by the Ministry of Science and Higher Education
of the Republic of Poland, in 2016–2021, as a part of the National Programme
for the Development of Humanities

NARODOWY PROGRAM
ROZWOJU HUMANISTYKI

© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk

INSTYTUT HISTORII PAN
Rynek Starego Miasta 29/31
00-272 Warszawa
tel./fax: (+48) 22 831 02 61-62 ext. 44
e-mail: wydawnictwo@ihpan.edu.pl
www.ihpan.edu.pl

Distributed by

ul. Mariensztat 8
00-302 Warszawa, Poland
tel./fax: (+48) 22 828 49 73
(+48) 22 538 92 03
e-mail: redakcja@semper.pl
www.semper.pl, sklep.semper.pl

CONTENTS

HISTORY OF SOCIO-POLITICAL CONCEPTS IN POLAND FROM THE EIGHTEENTH TO THE MID-TWENTIETH CENTURY

Maciej Janowski, <i>A Real Brain Twister, or, How to Outline the Evolution of the Concept of Nation between the Enlightenment and the Year 1939?</i>	5
Anna Grzeškowiak-Krwawicz, <i>A Polish Sattelzeit? New Concepts in the Political Language at the Twilight of the Polish-Lithuanian Commonwealth</i>	31
Marta Kuc-Czerep, <i>The Concept of Citizenship in the Political Discourse of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the Second Half of the Eighteenth Century</i>	51
Adam Kożuchowski, <i>A Demonic Chrysalis: The Concept of Bourgeoisie in Poland</i>	79
Piotr Kuligowski, <i>Mechanisms of Conceptual Change in the Discourse of Polish Political Emigration after the November Insurrection of 1830–1</i>	109
Kamil Śmiechowski, <i>How Do Local Conditions Inform Socio-Political Language? The Concept of ‘Intelligentsia’ in Łódź Press before the Mid-Twentieth Century</i>	135
* * *	
Rafał Rutkowski, <i>Why Would the Skalds Not Have Lied about the Rulers’ Expeditions and Battles? Some Remarks on a Relic of Medieval Attitude toward Sources in Modern Medieval Studies</i>	165
Artur Goszczyński, <i>The Institution of Council of the Senate in the Political System of the Polish-Lithuanian Commonwealth under the Rule of Ladislaus IV Vasa (1632–48)</i>	181
Mahmut Halef Cevrioğlu, <i>Sultan Murad IV’s Polish Campaign (1634)</i>	209
Melchior Jakubowski, <i>Facing the Old Believers. The Experience of Austrian and Prussian Officials in Bukovina and Neustpreussen</i>	247

REVIEWS

Hans-Jürgen Bömelburg and Norbert Kersken (eds), <i>Mehrsprachigkeit in Ostmitteleuropa (1400–1700). Kommunikative Praktiken und Verfahren in gemischtsprachigen Städten und Verbänden</i> – Piotr Kociumbas; Jan K. Ostrowski, <i>Portret w dawnej Polsce</i> [Portrait in Early Poland] – Wojciech Kriegseisen; Volodymir Sklokin, <i>Rosiis'ka imperiia i Slobids'ka Ukraina u druhii polovyni XVIII st.: prosvichenyi absoliutyzm, impers'ka intehratsiia, lokal'ne suspil'stvo</i> – Tomasz Hen-Konarski; Jan Jakub Surman, <i>Universities in Imperial Austria, 1848–1918. A Social History of a Multilingual Space</i> – Maciej Górny; Jan Arendt (ed.), <i>Science and Empire in Eastern Europe: Imperial Russia and the Habsburg Monarchy in the 19th Century</i> – Maciej Górny; Heidi Hein-Kircher, <i>Lembergs 'polnischen Charakter' sichern. Kommunalpolitik in einer multiethnischen Stadt der Habsburgermonarchie zwischen 1861/62 und 1914</i> – Aleksander Łupienko; Wiktor Marzec, <i>Rising Subjects: The 1905 Revolution and The Origins of Modern Polish Politics</i> – Piotr Kuligowski; Sylwia Kuźma-Markowska, <i>Dziecko, rodzina i płeć w amerykańskich inicjatywach humanitarnych i filantropijnych w II Rzeczypospolitej</i> [Children, Family and Gender Roles in American Humanitarian and Philanthropic Initiatives in Interwar Poland] – Justyna Aniceta Turkowska; Piotr Cichoracki, Joanna Dufurat, and Janusz Mierzwa, <i>Oblicza buntu społecznego w II Rzeczypospolitej doby wielkiego kryzysu (1930–1935). Uwarunkowania, skala, konsekwencje</i> [Faces of Social Protest in the Second Polish Republic during the Great Depression (1930–1935). Preconditions, Scale, Consequences] – William W. Hagen; Iwona Dadej, <i>Beruf und Berufung transnational: deutsche und polnische Akademikerinnen in der Zwischenkriegszeit</i> – Iza Mrzygłód; Anna Bikont, <i>Sendlerowa. W ukryciu</i> [Irena Sendler. In Hiding] – Grzegorz Krzywiec; Ewa Stańczyk, <i>Commemorating the Children of World War II in Poland. Combative Remembrance</i> – Lidia Zessin-Jurek.	277
SHORT NOTES	343
Contributors	387

CONTRIBUTORS

Mahmut Halef Cevrioğlu – early modern Ottoman history, focusing on the 17th-century Ottoman-Habsburg diplomatic relations; PhD candidate and research assistant at the History Department, Izmir Katip Celebi University (Turkey); e-mail: halefcevrioglu@gmail.com

Artur Goszczyński – social history in the early modern period, home affairs and power elite of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the seventeenth century; postdoctoral researcher at the Society for Science and Culture ‘Libra’; e-mail: artur.goszczyński@op.pl

Maciej Górny – 19th- and 20th-century history; professor, Deputy Director of the Tadeusz Manteuffel Institute of History, Polish Academy of Sciences; research fellow at the German Historical Institute in Warsaw; e-mail: jmgorny@gmail.com

Anna Grześkowiak-Krwawicz – political thought of the Polish-Lithuanian Commonwealth, culture of the Enlightenment, eighteenth-century source editing; professor at the Institute of Literary Research, Polish Academy of Sciences, Head of the Department of Enlightenment Literature, President of the Polish Society for Eighteenth-century Studies; e-mail: anna.grzeskowiak-krwawicz@ibl.waw.pl

William W. Hagen – modern European history, esp. German and East European; professor emeritus Department of History, University of California-Davis; e-mail: wwhagen@ucdavis.edu

Tomasz Hen-Konarski – 18th- and 19th-century cultural and intellectual history, masculinity, Greek Catholic Church, Ukraine, Austrian Monarchy; NCN-funded research fellow at the Tadeusz Manteuffel Institute of History, Polish Academy of Sciences; current project: <https://neustern.ihpan.edu.pl/>; e-mail: then@ihpan.edu.pl

Melchior Jakubowski – ethno-religious relations in early modern Central Europe, historical geography, landscape history, and art of the Rococo period; PhD independent researcher; e-mail: melek.jakubowski@gmail.com

Maciej Janowski – 19th- and 20th-century history of Poland and Central Europe; professor, Head of the Department of the History of Ideas and the History of the Intelligentsia in the 19th and 20th Centuries; Director of the Tadeusz Manteuffel Institute of History, Polish Academy of Sciences, e-mail: janowskim@ceu.hu

Piotr Kociumbas – early modern German literature and music; assistant professor at the Institute of German Studies, University of Warsaw; e-mail: pkociumbas@uw.edu.pl

Adam Kożuchowski – 19th- and 20th-century history; professor at the Tadeusz Manteuffel Institute of History, Polish Academy of Sciences; e-mail: akozuchowski@yahoo.com

Wojciech Kriegseisen – early modern history, 16th–18th-century denominational relations history; professor at the Tadeusz Manteuffel Institute of History, Polish Academy of Sciences; e-mail: wojciechkriegseisen@gmail.com

Grzegorz Krzywiec – history of the Polish intelligentsia, antisemitism, right-wing ideologies; professor at the Tadeusz Manteuffel Institute of History, Polish Academy of Sciences; e-mail: gkrzywiec@wp.pl

Marta Kuc-Czerep – early modern history, 16th–18th cc. urban history; assistant professor at the Department of Early Modern History, Institute of History, Polish Academy of Sciences; e-mail: m_kuc@tlen.pl

Piotr Kuligowski – 19th-century European history, political thought, history of ideas; research fellow at the Tadeusz Manteuffel Institute of History, Polish Academy of Sciences; e-mail: pkuligowski@ihpan.edu.pl

Aleksander Łupienko – 19th-century social history of Europe, history of architecture and city planning; assistant professor at the Tadeusz Manteuffel Institute of History, Polish Academy of Sciences; e-mail: ollup@wp.pl

Iza Mrzygłód – 19th- and 20th-century social history of Central and Eastern Europe; PhD candidate at the Institute of History, University of Warsaw, editor of the book review section of the Internet weekly *Kultura Liberalna*; e-mail: iza.mrzyglod@gmail.com

Rafał Rutkowski – history of medieval historiography, history of medieval Scandinavia; postdoctoral researcher at the Institute of Archaeology and Ethnology, Polish Academy of Sciences; e-mail: rr.rutkowski@wp.pl

Kamil Śmiechowski – modernisation processes in Polish 19th- and 20th-century society; history of the press and public opinion; history of Łódź; assistant professor at the Institute of History, Faculty of History and Philosophy, University of Łódź; e-mail: kamil.smiechowski@uni.lodz.pl

Justyna Aniceta Turkowska – history of science, history of medicine, 19th- and 20th-century Central and Eastern European history; German Empire; lecturer at the School of History, Classics and Archeology at the University of Edinburgh; e-mail: justynaturkowska@me.com

Lidia Zessin-Jurek – 20th-century East Central Europe history and memory (Holocaust, Gulag, refugeedom); ERC Consolidator grant at the Masaryk Institute and Archives of the Czech Academy of Sciences, Prague; e-mail: zessinjurek@mua.cas.cz

Demokracja (greck.), „ludowładztwo”, oznacza zarówno formę ustroju państwowego, jak polityczny kierunek państwa. Jako forma ustroju jest przeciwieństwem monarchji, jako

Z DZIEJÓW POJĘĆ SPOŁECZNO- POLITYCZNYCH W POLSCE

XVIII-XX WIEK

Burżuazja (franc.), mieszczaństwo, zwanożono jego warstwę, w przeciwieństwie do ludu, warstw nieposiadających, określone w federacji unitaryjnych królestwach polsko-litewskich (arab. król, rządził, karłom, pomyślny) i wojny, w której wzięli udział i w wojnie polsko-litewskiej i w wojnie polsko-rosyjskiej.

Wiek w dawnej Polsce, zamykający obok innych epok i innych wieków w Polsce od początku do końca, w sensie historycznym przedmiotem badań.

Wiek w dawnej Polsce, zamykający obok innych epok i innych wieków w Polsce od początku do końca, w sensie historycznym przedmiotem badań.

Wiek w dawnej Polsce, zamykający obok innych epok i innych wieków w Polsce od początku do końca, w sensie historycznym przedmiotem badań.

Wiek w dawnej Polsce, zamykający obok innych epok i innych wieków w Polsce od początku do końca, w sensie historycznym przedmiotem badań.

Wolność, w rozumieniu codziennym jest to stan niezależności od zewnętrznego przywódcy. W polityce oznacza niezależność państwa, zjednoczenie ludzi pod wspólną

Państwo, zjednoczenie ludzi pod wspólną najwyższą władzą. Do istoty nowoczesnego państwa należą: terytorjum, obywatele oraz

niepodległość z V bkm 1. «niezależność jednego państwa (narodu) od innych państw w sprawach wewnętrznych i stosunkach zewnętrznych»

Język, językiem nazywamy specyficzną formę wyrażenia się poszczególniej osoby lub wielkiego rodzaju zbiorowości ludzkiej (rodzina, społeczeństwo, naród).

zaczęło się w końcu XVIII wieku, w rozwoju społecznym; wrogłość względem postępu, wsteczność, obskurantyzm; [PRL] zapewnia rozwój

nowoczesność z V bkm rzecz, od nowoczesny: Wskaznikiem produkcji mał określa się stopień nowoczesności państwa. Brasso-M. Porz. II, Dom, w którym mieszka, wygląda jak

ISSN 0001-6829

0 4 >

9 177000 1 682000